

Innehåll

Sammanfattning	5
Promemorians lagförslag	7
1 Bakgrund.....	11
1.1 Europeiska kommissionens motiverade yttrande.....	11
1.2 Arbetsmiljöverkets skrivelse.....	12
2 Genomförande av ramdirektivet.....	13
2.1 Gällande rätt	13
2.1.1 Ramdirektivet	13
2.1.2 Svensk rätt.....	14
2.2 Överväganden	16
2.3 Lagens ikraftträdande	18
3 Utvidgat bemyndigande i arbetsmiljölagen	19
3.1 Gällande rätt	19
3.2 Överväganden	20
3.3 Lagens ikraftträdande	21

4	Rättelse i arbetsmiljölagen.....	22
5	Konsekvenser	24
5.1	Genomförande av ramdirektivet	24
5.2	Utvidgat bemyndigande i arbetsmiljölagen	24
6	Författningskommentar	26
 Bilaga 1		
	Artikel 6 Rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet.....	28

Sammanfattning

Rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet innehåller bland annat allmänna principer om arbetsgivarnas skyldigheter att vidta åtgärder för att förbättra arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet samt allmänna riktlinjer för genomförandet av dessa principer. Direktivet är genomfört i svensk författning genom arbetsmiljölagen (1977:1160), arbetsmiljöförordningen (1977:1166) samt föreskrifter meddelade av Arbetskyddsstyrelsen (numera Arbetsmiljöverket). Europeiska kommissionen anser dock i ett motiverat yttrande att Sverige inte uppfyllt sina skyldigheter enligt direktivet, då vissa bestämmelser om arbetsgivarens skyldigheter inte är uttryckligen reglerade i svensk författning.

Arbetsmiljöverket har vidare i en skrivelse till regeringen föreslagit viss ändring i arbetsmiljölagen vad gäller bemyndiganden. Förslaget innebär att bemyndigandet i 4 kap. 2 § arbetsmiljölagen utvidgas såvitt avser arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar som är avsedda för verksamhet av visst slag.

Mot bakgrund av Europeiska kommissionens motiverade yttrande och Arbetsmiljöverkets skrivelse föreslås i denna promemoria ändringar i 3 kap. 2–3 §§ och 4 kap. 2 § arbetsmiljölagen. När arbetsgivaren vidtar förebyggande åtgärder skall en utgångspunkt vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall skall ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall minskar eller försvinner. Arbetsgivaren skall vidare se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en allvarlig och påtaglig risk för

ohälsa eller olycksfall. Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket skall även få föreskriva att arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar som är avsedda för verksamhet av visst slag, får användas endast efter annat bevis om överensstämmelse med gällande krav.

Slutligen föreslås en rättelse i 3 kap. 9 § arbetsmiljölagen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

Promemorians lagförslag

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 2, 3¹ och 9 §§ samt 4 kap. 2 § arbetsmiljölagen (1977:1160) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 2 §

Arbetsgivaren skall vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall.

Arbetsgivaren skall vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. *En utgångspunkt skall därvid vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall skall ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall minskar.*

Arbetsgivaren skall beakta den särskilda risk för ohälsa och olycksfall som kan följa av att arbetstagaren utför arbete ensam.

Lokaler samt maskiner, redskap, skyddsutrustning och andra tekniska anordningar skall underhållas väl.

¹ Jfr rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (EGT L 183, 29.6.1989, s. 1, Celex 31989L0391).

3 §

Arbetsgivaren skall se till att arbetstagaren får god kännedom om de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, och att arbetstagaren upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet. Arbetsgivaren skall förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som behövs och vet vad han har att iaktta för att undgå riskerna i arbetet.

Arbetsgivaren skall se till att arbetstagaren får god kännedom om de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, och att arbetstagaren upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet. Arbetsgivaren skall förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som behövs och vet vad han har att iaktta för att undgå riskerna i arbetet. *Arbetsgivaren skall se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en allvarlig och påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall.*

Arbetsgivaren skall genom att anpassa arbetsförhållandena eller vidta annan lämplig åtgärd ta hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet. Vid arbetets planläggning och anordnande skall beaktas att människors förutsättningar att utföra arbetsuppgifter är olika.

9 §

Den som tillverkar, importerar eller överlåter ett ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, skall vidta de åtgärder som behövs för att hindra eller motverka att ämnet vid avsedd användning innebär risk från skyddssynpunkt.

Vad som sägs i 8 § *andra* stycket om produktinformation och information vid Vad som sägs i 8 § *tredje* stycket om produktinformation och information vid

marknadsföring skall gälla även i fråga om ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

marknadsföring skall gälla även i fråga om ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

4 kap.

2§

Om det behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i arbetet får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva att

Om det behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i arbetet får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriva att *dels arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar som är avsedda för verksamhet av visst slag, dels tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, endast efter tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav, får släppas ut på marknaden, användas eller avlämnas för att tas i bruk.*

1. att arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar, som är avsedda för verksamhet av visst slag får användas endast efter tillstånd,

2. att tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, endast efter tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav får släppas ut på marknaden, an-

vändas eller avlämnas för att tas i bruk.

I föreskrift som avses i första stycket får anges att det i anslutning till ett tillstånd eller ett godkännande kan fastställas krav på produktinformation och på villkor som skall gälla vid tillverkning samt på kontroll efter tillverkning. I sådan föreskrift kan även anges att ett tillstånd eller godkännande kan förenas med villkor för användningen. Föreskrift som avses i första stycket 2 kan vidare ange villkor vars uppfyllande skall utgöra förutsättning för tillstånd eller godkännande.

I föreskrift som avses i första stycket får anges att det i anslutning till ett tillstånd eller ett godkännande kan fastställas krav på produktinformation och på villkor som skall gälla vid tillverkning samt på kontroll efter tillverkning. I sådan föreskrift kan även anges att ett tillstånd eller godkännande kan förenas med villkor för användningen. Föreskrift som avses i första stycket *om tekniska anordningar och ämnen* kan vidare ange villkor vars uppfyllande skall utgöra förutsättning för tillstånd eller godkännande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

1 Bakgrund

1.1 Europeiska kommissionens motiverade yttrande

Europeiska kommissionen (kommissionen) överlämnade den 6 augusti 1998 en formell underrättelse till Sverige rörande genomförandet av rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (ramdirektivet). Kommissionen anförde att de åtgärder som vidtagits i Sverige för att genomföra ramdirektivet inte svarade mot de skyldigheter som fastställs i direktivet.

Med anledning av den formella underrättelsen angav regeringen i en skrivelse till kommissionen den 20 november 1998 att ramdirektivet genomförts i svensk rätt på ett korrekt sätt, framför allt genom arbetsmiljölagen (1977:1160) och de föreskrifter som meddelats av Arbetarskyddsstyrelsen (numera Arbetsmiljöverket).

Kommissionen vidhöll sin bedömning och överlämnade den 1 februari 2000 ett motiverat yttrande till Sverige rörande genomförandet av ramdirektivet. Kommissionen meddelade att Sverige underlåtit att fullgöra sina förpliktelser enligt Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget) och ramdirektivet vad gäller direktivets artiklar 6, 7, 10 och 11.

I sitt motiverade yttrande anmodade kommissionen Sverige att inom två månader från mottagandet av yttrandet vidta de åtgärder som krävdes för att följa yttrandet.

Regeringen uppgav i en skrivelse den 24 mars 2000 till kommissionen att det för att åstadkomma nödvändiga preciseringar och förtydliganden i den svenska regleringen krävdes ändringar i såväl arbetsmiljölagen som i kompletterande föreskrifter till lagen.

Genom Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete har nödvändiga preciseringar och förtydliganden gjorts såvitt avser genomförandet av artiklarna 7, 10 och 11 i ramdirektivet. Föreskrifterna beslutades den 15 februari 2001 och trädde i kraft den 1 juli 2001. I enlighet med kommissionens motiverade yttrande kvarstår därmed endast artikel 6 i direktivet att genomföras på ett tydligt sätt i svensk rätt.

1.2 Arbetsmiljöverkets skrivelse

Arbetarskyddsstyrelsen föreslog i en skrivelse till regeringen den 29 juni 1999 vissa ändringar i arbetsmiljölagen. Styrelsen föreslog bland annat en ändring gällande bemyndiganden i 4 kap. arbetsmiljölagen. Ändringen skulle enligt förslaget innebära att möjligheten att meddela föreskrifter enligt 4 kap. 2 § arbetsmiljölagen utvidgades till att omfatta krav på bevis om överensstämmelse med gällande krav även för arbetsprocesser, arbetsmetoder och anläggningar som är avsedda för verksamhet av visst slag.

Förslaget har hittills inte lett till några lagstiftningsåtgärder.

Arbetsmiljöverket har den 20 juni 2001 återkommit till regeringen med en anmodan att regeringen snarast skall vidta åtgärder för att den lagändring gällande bemyndiganden som föreslogs i 1999 års skrivelse skall genomföras.

2 Genomförande av ramdirektivet

2.1 Gällande rätt

2.1.1 Ramdirektivet

Syftet med rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (ramdirektivet) är att initiera åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet. Ramdirektivet är uppdelat i fyra avsnitt. Det första avsnittet innehåller allmänna bestämmelser om tillämpningsområde, räckvidd och definitioner, det andra och tredje reglerar arbetsgivar- och arbetstagarnas skyldigheter och det sista avsnittet innehåller övriga bestämmelser, bland annat om hälsokontroll och riskgrupper. Artikel 6 i direktivet innehåller bestämmelser om arbetsgivarens allmänna skyldigheter (se bilaga 1).

Enligt artikel 6.1 skall arbetsgivaren vidta tillräckliga åtgärder till skydd för arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Dessa åtgärder skall verkställas med utgångspunkt i de allmänna principer för förebyggande arbete som anges i artikel 6.2, vars punkt f – enligt den officiella svenska versionen av ramdirektivet – anger som allmän princip att farliga ämnen skall ersättas med ämnen som inte är farliga eller mindre farliga.

Enligt artikel 6.3 d skall arbetsgivaren – med beaktande av verksamhetens art – vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att endast de arbetstagare som fått tillräckliga instruktioner får tillträde till särskilt riskfyllda och farliga områden.

Enligt ramdirektivets slutbestämmelser tillsammans med avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) var Sverige skyldigt att sätta i kraft de lagar och andra författningar som var nödvändiga för att följa direktivet senast den 1 januari 1994.

2.1.2 Svensk rätt

I *arbetsmiljölagen* (1977:1160) finns regler som har till ändamål att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. Bestämmelserna är inriktade på positiva åtgärder. I 2 kap. *arbetsmiljölagen* finns bestämmelser om arbetsmiljöns beskaffenhet. Bland annat stadgas att ämne som kan föranleda ohälsa eller olycksfall får användas endast under förhållanden som ger betryggande säkerhet (6 §). 3 kap. *arbetsmiljölagen* innehåller allmänna skyldigheter för bland andra arbetsgivaren och arbetstagarna. Bland annat föreskrivs en allmän skyldighet för arbetsgivaren att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall (2 §). Arbetsgivaren är skyldig att systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller kraven i *arbetsmiljölagen* och i meddelade föreskrifter (2 a §). Arbetsgivaren är vidare skyldig att se till att arbetstagaren får god kännedom om de förhållanden under vilka arbetet bedrivs och att arbetstagaren upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet. Arbetsgivaren skall därvid förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som behövs och vet vad han eller hon har att iaktta för att undgå riskerna i arbetet. (3 §) I förarbetena till *arbetsmiljölagen* (prop. 1976/77:149 s. 257) understryks att ”arbetsgivaren skall ha ansvaret för att ingen sätts att sköta ett arbete utan att ha de kunskaper som behövs”.

Arbetsmiljöverket har med stöd av arbetsmiljölagen meddelat föreskrifterna *Systematiskt arbetsmiljöarbete* (AFS 2001:1). Föreskrifterna ersätter de tidigare föreskrifterna Internkontroll av arbetsmiljön (AFS 1996:6). Med systematiskt arbetsmiljöarbete menas i de nya föreskrifterna "arbetsgivarens arbete med att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås". Föreskrifterna anger bland annat att det systematiska arbetsmiljöarbetet skall ingå som en naturlig del i verksamheten och innehåller bestämmelser om medverkan, arbetsmiljöpolicy och rutiner.

Vissa bestämmelser med betydelse för arbetstagarnas hälsa och säkerhet finns också i *miljöbalken*, utfärdad den 11 juni 1998. I 2 kap. 6 § miljöbalken stadgas att alla som bedriver eller avser att bedriva verksamhet eller vidta åtgärd skall undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. Motsvarande krav gäller i fråga om varor som innehåller eller som behandlats med en kemisk produkt eller bioteknisk organism. Bestämmelsen ger uttryck för den så kallade produktvalsprincipen. Enligt förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:45 del 2 s. 22) innebär principen att "skadliga ämnen och beredningar, som i och för sig är tillåtna skall undvikas eller, om användaren ändå uppnår ändamålet med användningen, ersättas med sådana som är mindre riskabla eller helt ofarliga". 2 kap. 6 § miljöbalken ersätter den tidigare 5 § i lagen (1985:426) om kemiska produkter, vilken föreskrev att kemiska produkter som kan ersättas med mindre farliga produkter skall undvikas.

2.2 Överväganden

Förslag: När arbetsgivaren vidtar förebyggande åtgärder skall en utgångspunkt vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall skall ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall minskar eller försvinner.

Arbetsgivaren skall se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en allvarlig och påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall.

Artikel 6.2 f

Enligt artikel 6.2 f i ramdirektivet skall arbetsgivaren ha som utgångspunkt i sitt förebyggande arbete att ”ersätta farliga ämnen med ämnen som inte är farliga eller mindre farliga”.

Europeiska kommissionen (kommissionen) anför i sitt motiverade yttrande att artikel 6.2 f utgör en tvingande princip som måste vara utgångspunkt för arbetsgivaren när åtgärder skall vidtas. Kommissionen anser att 2 kap. 6 § arbetsmiljölagen innebär en mycket allmän skyldighet för arbetsgivaren, varför direktivets krav inte kan anses vara uppfyllda genom den bestämmelsen. Kommissionen anser inte heller att 5 § i lagen om kemiska produkter uppfyller direktivets krav, då principen i artikel 6.2 f är tillämplig på *allt som är farligt* i arbetsmiljön.

Det bör noteras att det i den svenska versionen av artikel 6.2 f i ramdirektivet uttryckligen står att ”farliga ämnen” skall ersättas medan det i samtliga övriga officiella språkversioner står – fritt översatt – att ”det farliga” respektive ”det som är farligt” skall ersättas.

Mot bakgrund av kommissionens bedömning att artikel 6.2 f i ramdirektivet avser allt som är farligt i arbetsmiljön torde inte miljöbalkens bestämmelse om kemiska produkter och biotekniska organismer (vilken som nämnts i avsnitt 2.1.2 ersätter den

tidigare 5 § i lagen om kemiska produkter) till fullo uppfylla direktivets krav.

Artikel 6.3 d

Enligt artikel 6.3 d skall arbetsgivaren vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att endast de arbetstagare som fått tillräckliga instruktioner får tillträde till särskilt riskfyllda och farliga områden.

Kommissionen har i sitt motiverade yttrande anfört att Sverige underlåtit att uttryckligen reglera arbetsgivarens skyldighet att *begränsa tillträdet* till särskilt riskfyllda och farliga områden. Därav kan man dra slutsatsen att kommissionen har ansett att varken bestämmelserna i 3 kap. arbetsmiljölagen eller gällande föreskrifter är tillräckliga för att till fullo uppfylla direktivets krav i detta hänseende.

Ändringar i arbetsmiljölagen

Det är angeläget att Sverige på ett tillfredsställande sätt genomför de EG-direktiv som antagits. Med hänsyn till kommissionens bedömning att Sverige inte med tillräcklig tydlighet har genomfört artiklarna 6.2 f och 6.3 d i ramdirektivet, bör gällande svensk författning kompletteras så att det inte råder någon tvekan om att direktivets samtliga bestämmelser till fullo genomförts i svensk rätt. Arbetsmiljöverket får anses ha bemyndigande att utfärda föreskrifter som tydligt genomför de aktuella bestämmelserna. Kraven är dock av en sådan generell natur att de lämpligen bör uppfyllas genom att ändringar görs i arbetsmiljölagen.

3 kap. 2 § arbetsmiljölagen ålägger arbetsgivaren en allmän skyldighet att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall. Denna bestämmelse bör lämpligen kompletteras med en reglering om att arbetsgivaren i sitt förebyggande arbete som *en* utgångspunkt skall iaktta att allt som är far-

ligt i arbetsmiljön skall ändras eller ersättas så att det blir mindre farligt eller ofarligt.

Enligt 3 kap. 3 § arbetsmiljölagen skall arbetsgivaren

- se till att arbetstagaren får god kännedom om de förhållanden under vilka arbetet bedrivs
- upplysa arbetstagaren om de risker som kan vara förbundna med arbetet
- förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som behövs, samt
- förvissa sig om att arbetstagaren vet vad han har att iaktta för att undgå riskerna i arbetet.

Denna bestämmelse bör lämpligen kompletteras med en uttrycklig skyldighet för arbetsgivaren att även se till att endast de arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en allvarlig och påtaglig risk för ohälsa och olycksfall.

2.3 Lagens ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

3 Utvidgat bemyndigande i arbetsmiljölagen

3.1 Gällande rätt

I 4 kap. *arbetsmiljölagen* (1977:1160) finns regler om bemyndiganden. Bestämmelserna innebär att regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket får meddela föreskrifter gällande vissa frågor. Med stöd av 4 kap. 2 § får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket om det behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet föreskriva

dels att arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar, som är avsedda för verksamhet av ett visst slag får användas endast efter tillstånd (punkt 1),

dels att tekniska anordningar eller ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, endast efter tillstånd, godkännande eller annat bevis om överensstämmelse med gällande krav får släppas ut på marknaden, användas eller avlämnas för att tas i bruk (punkt 2).

Arbetsmiljöverket har bemyndigats att meddela föreskrifter enligt 4 kap. 2 § *arbetsmiljölagen* (se *arbetsmiljöförordningen* (1977:1166)).

I *lagen* (1992:1119) om teknisk kontroll regleras så kallad ackreditering. Ackreditering innebär bekräftelse på ett organs kompetens att utföra viss provning, certifiering eller besiktning. Ackrediteringen utförs av Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (SWEDAC).

3.2 Överväganden

Förslag: Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket skall även få föreskriva att arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar som är avsedda för verksamhet av visst slag, får användas endast efter annat bevis om överensstämmelse med gällande krav.

Arbetsmiljöverket anför i sin skrivelse till regeringen i huvudsak följande. Det nuvarande systemet med förhandstillstånd från Arbetsmiljöverket när det gäller arbetsprocesser, arbetsmetoder och anläggningar medför en mycket stor resursåtgång för verket. Den omfattande ärendehantering som följer med tillståndsprövningen innebär inte en rimlig prioritering av verkets resurser. Kravet på tillstånd är ibland onödigt långtgående och bör istället kunna ersättas med ett krav på ackreditering eller något annat *bevis om överensstämmelse med gällande krav*. Ett exempel på sådana onödiga tillståndsärenden gäller användandet av provning med gas. På detta område meddelas i genomsnitt ca 100 tillstånd och 100 förlängda tillstånd per år. Att en sådan arbetsmetod får användas endast efter tillstånd från Arbetsmiljöverket beror på att den nuvarande lydelsen av 4 kap. 2 § 1 arbetsmiljölagen inte gör det möjligt att överlämna kontrollen och bedömningen av sådana ärenden åt ackrediterade organ. En sådan möjlighet finns dock beträffande tekniska anordningar och ämnen i enlighet med punkt 2 i den nämnda paragrafen.

Enligt Arbetsmiljöverket har bristen på resurser lett till att det i dag är mycket långa handläggningstider för tillståndsärendena hos verket, att kontroller och bedömningar i dessa ärenden har en mindre tillfredsställande kvalitet samt att det beviljas alltför många dispenser i dessa ärenden. Detta är inte bra ur skyddssynpunkt.

Till en början kan konstateras att det i den aktuella lagtexten föreligger en skillnad när det gäller kontroll och bedömning av arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar å ena sidan och

kontroll och bedömning av tekniska anordningar och ämnen å den andra sidan. Fram till år 1992 utfördes i Sverige produktkontroll i allmänhet genom myndighetskontroll som utmynnade i ett beslut om godkännande. I och med avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) och genomförandet av EGs produktdirektiv ändrades arbetsmiljölagens regler om produktkontroll (4 kap. 2 § 2) på så sätt att i stället för myndighetsgodkännande kan kontroll ske genom bevis om överensstämmelse med gällande krav (se prop. 1991/92:170, bilaga 9, s.16-21).

Arbetsprocesser, arbetsmetoder och anläggningar som avses i 4 kap. 2 § 1 kräver i dag myndighetsbeslut i form av tillståndsprövning. Det är svårt att se att eventuella risker för ohälsa och olycksfall på grund av en teknisk anordning eller ett ämne skulle vara mindre än eventuella risker på grund av ett förfarande eller en anläggning. Den skillnad som föreligger mellan 4 kap. 2 § 1 respektive 2 arbetsmiljölagen tycks därför inte vara motiverad ur skyddssynpunkt. Skillnaden tycks inte heller av andra skäl vara motiverad. Det finns inte anledning att ifrågasätta Arbetsmiljöverkets bedömning att verket inte har resurser att på ett tillfredsställande sätt hantera tillståndsgivningen. Det är dock angeläget att tillståndsärendena hanteras snabbt och på ett ur skyddssynpunkt tillfredsställande sätt. Det bör också noteras att det sedan en lång tid tillbaka är en allmän uppfattning att myndigheter inte skall syssla med direkt teknisk kontroll, utan att sådana uppgifter skall flyttas till olika slag av ackrediterade organ som kan sköta uppgifterna både bättre och snabbare.

Mot denna bakgrund bör 4 kap. 2 § arbetsmiljölagen ändras så att det också blir möjligt att föreskriva att arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar som är avsedda för verksamhet av visst slag får användas endast efter "annat bevis om överensstämmelse med gällande krav".

3.3 Lagens ikraftträdande

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

4 Rättelse i arbetsmiljölagen

I 3 kap 8 § arbetsmiljölagen (1977:1160) stadgas följande. Den som tillverkar, importerar, överlåter eller upplåter en maskin, ett redskap, skyddsutrustning eller annan teknisk anordning skall se till att anordningen erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, när den släpps ut på marknaden, avlämnas för att tas i bruk eller ställs ut till försäljning (första stycket). En teknisk anordning som inte uppfyller kraven i första stycket får visas på mässor, utställningar eller liknande om det tydligt anges att kraven inte är uppfyllda och att anordningen inte får släppas ut på marknaden eller avlämnas för att tas i bruk förrän den uppfyller kraven. Sätts anordningen i funktion skall tillräckliga säkerhetsåtgärder vidtas mot olycksfall (andra stycket). Uppgifter om anordningen som är av betydelse för att förebygga ohälsa och olycksfall (produktinformation) skall lämnas vid avlämnandet genom tydlig märkning eller på annat sätt. Information av särskild betydelse för arbetsmiljön skall lämnas vid marknadsföring av anordningen (tredje stycket).

I 3 kap 9 § arbetsmiljölagen föreskrivs i det första stycket att den som tillverkar, importerar eller överlåter ett ämne, som kan föranleda ohälsa eller olycksfall, skall vidta de åtgärder som behövs för att hindra eller motverka att ämnet vid avsedd användning innebär risk från skyddssynpunkt. I det andra stycket stadgas att vad som sägs i 8 § andra stycket om produktinformation och information vid marknadsföring skall gälla även i fråga om ämnen som kan föranleda ohälsa eller olycksfall.

Det tycks vara uppenbart att den hänvisning rörande information som i 9 § andra stycket görs till 8 § andra stycket rätteligen avser 8 § *tredje* stycket. Detta fel bör rättas till.

5 Konsekvenser

5.1 Genomförande av ramdirektivet

De föreslagna ändringarna i 3 kap. arbetsmiljölagen är en följd av att Sverige är skyldigt att genomföra rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet (ramdirektivet). Som framgår av denna promemoria har regeringen tidigare bedömt att någon författningsändring inte är nödvändig för att Sverige skall uppfylla kraven i direktivet. Kommissionen har dock vidhållit att svensk författning måste preciseras och förtydligas. De föreslagna ändringarna i arbetsmiljölagen innebär ett lagtekniskt förtydligande och förutses inte få några konsekvenser i praktiken. Mot denna bakgrund förutses inte heller några effekter för små företag.

5.2 Utvidgat bemyndigande i arbetsmiljölagen

Den föreslagna ändringen i 4 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) rörande bemyndiganden avseende kontroll och bedömning av arbetsprocesser, arbetsmetoder och anläggningar innebär att viss tillståndsgivning som i dag sker hos Arbetsmiljöverket *kan* komma att ersättas av bevis om överensstämmelse med gällande krav. Sådana bevis kan utfärdas antingen indirekt genom att ackrediterade organ bedömer de företag som skall använda proces-

sen, metoden eller anläggningen eller direkt genom att företagen ackrediteras av SWEDAC att använda dessa. Förutsatt att Arbetsmiljöverket utnyttjar det utökade bemyndigandet, dvs. föreskriver att en viss typ av ärenden skall hanteras på detta sätt i stället för genom tillståndsbeslut från verket, kan följande konsekvenser förutses för företagen.

Regelverket blir enklare att tillämpa för företagen och den praktiska hanteringen underlättas, då företagen inte längre behöver vända sig till olika organ för att till exempel få använda en viss teknisk anordning (SWEDAC eller ackrediterat organ) respektive få använda en viss arbetsmetod (Arbetsmiljöverket). Vad i övrigt beträffar företagens förberedelser av ansökan förutses inte någon förändring, då det endast är fråga om att flytta över en och samma bedömning från ett organ till ett annat. Handläggningstiderna förutses bli kortare hos ackrediterade organ än hos Arbetsmiljöverket. Tillståndsgivningen hos Arbetsmiljöverket är kostnadsfri för företagen, medan motsvarande hantering hos SWEDAC och ackrediterade organ är avgiftsbelagd. Förslaget kommer därmed – under ovan angiven förutsättning – att leda till en viss kostnadsökning för de företag som berörs.

Det är inte möjligt att i denna promemoria bedöma *i vilken utsträckning* Arbetsmiljöverket kommer att utnyttja det utökade bemyndigandet. Det är inte heller möjligt att uppskatta storleken på de kostnader som de berörda företagen kommer att få, då detta beror på *hur* Arbetsmiljöverket väljer att *utforma* de eventuella föreskrifterna. Det bör dock i sammanhanget framhållas att Arbetsmiljöverket i samband med utarbetandet av de eventuella föreskrifterna är skyldigt att göra en konsekvensanalys för att utreda förslagens effekter för små företag.

6 Författningskommentar

3 kap. 2 §

I paragrafen har i *första stycket* tillförts en mening som förtydligar att när arbetsgivaren vidtar förebyggande åtgärder skall *en* utgångspunkt vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall, dvs. allt som är *farligt*, skall ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall minskar eller försvinner. Exempel på sådana faktorer som avses är ämnen, anordningar och arbetsorganisation.

Ändringen innebär ett lagtekniskt förtydligande av gällande rätt.

3 kap. 3 §

I paragrafen har i *första stycket* tillförts en mening som förtydligar att arbetsgivaren skall se till att endast arbetstagare som har fått tillräckliga instruktioner får tillträde till områden där det finns en allvarlig och påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall. *Tillräckliga* instruktioner innebär att instruktionerna skall anpassas till den enskilda individens behov och kunskaper. Med *området* avses varje plats där arbetstagaren kan befinna sig, såväl inom som utom fast driftsställe. *Allvarlig och påtaglig risk* innebär att den händelse som kan befaras inträffa inte är bagatellartad och att det finns en viss sannolikhet för att händelsen skall inträffa.

Särskilt riskfyllda och farliga områden är exempel på områden som omfattas av bestämmelsen.

Ändringen innebär ett lagtekniskt förtydligande av gällande rätt.

3 kap. 9 §

I paragrafen har i *andra stycket* gjorts en rättelse.

4 kap. 2 §

I paragrafen har i *första stycket* gjorts en ändring i sak som innebär att regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket *även* får föreskriva att arbetsprocesser, arbetsmetoder eller anläggningar som är avsedda för verksamhet av visst slag, får användas endast efter annat bevis om överensstämmelse med gällande krav.

I *andra stycket* har en följdändring gjorts.

Rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet

Artikel 6

Arbetsgivarens allmänna skyldigheter

1. Inom ramen för sina skyldigheter skall arbetsgivaren vidta tillräckliga åtgärder till skydd för arbetstagarnas säkerhet och hälsa, inbegripet förebyggande av risker i arbetet och tillhandahållande av information och utbildning samt iordningställande av erforderlig organisation och nödvändiga resurser.

Arbetsgivaren skall vara uppmärksam på behovet av att avpassa dessa åtgärder med hänsyn till ändrade omständigheter och sträva efter att förbättra de rådande förhållandena.

2. Arbetsgivaren skall verkställa de åtgärder som avses i punkt 1 första stycket med utgångspunkt från följande allmänna principer för förebyggande arbete:

- a) undvika risker,
- b) utvärdera risker, som inte kan undvikas,
- c) bekämpa riskerna vid källan,
- d) anpassa arbetet till den enskilde, i synnerhet vad gäller utformningen av arbetsplatser, val av arbetsutrustning och val av arbets- och produktionsmetoder, med avsikt att framförallt reducera monotont arbete och arbete med fastställt ackord och minska effekterna av sådant arbete på hälsan,
- e) ta hänsyn till den tekniska utvecklingen,
- f) ersätta farliga ämnen med ämnen som inte är farliga eller mindre farliga,

g) utveckla en enhetlig övergripande policy för det förebyggande arbetet, vilken omfattar teknik, arbetsorganisation, arbetsbetingelser, sociala relationer och påverkan från faktorer i arbetsmiljön,

h) prioritera gemensamma skyddsåtgärder framför individinriktade skyddsåtgärder,

i) ge arbetstagarna tillräckliga instruktioner.

3. Utan att det inskränker de övriga bestämmelserna i detta direktiv skall arbetsgivaren göra följande med beaktande av verksamhetens art:

a) Arbetsgivaren skall utvärdera riskerna för arbetstagarnas säkerhet och hälsa, bland annat vid val av arbetsutrustning, de kemiska ämnen och preparat som används samt arbetsplatsernas utformning.

Som en följd av denna utvärdering, skall vid behov de förebyggande åtgärder samt de arbets- och produktionsmetoder, som tillämpas av arbetsgivaren

- garantera en förbättring av skyddsnivån för arbetstagarna med avseende på säkerhet och hälsa,

- integreras i all verksamhet och på alla nivåer inom företaget och/eller verksamheten.

b) Då arbetsgivaren uppdrar åt arbetstagaren att utföra vissa arbetsuppgifter skall han ta hänsyn till dennes kunskaper på arbetarskyddsområdet.

c) Arbetsgivaren skall se till att planläggning och införande av ny teknik blir föremål för överläggningar med arbetstagarna och/eller deras representanter i fråga om följdverkningarna för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i samband med val av utrustning och förändringar i arbetsbetingelser och arbetsmiljön.

d) Arbetsgivaren skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att endast de arbetstagare, som fått tillräckliga instruktioner, får tillträde till särskilt riskfyllda och farliga områden.

4. Utan att det inskränker övriga bestämmelser i detta direktiv skall arbetsgivare, där flera företag samtidigt driver verksamhet

på ett arbetsställe, samverka vid tillämpningen av reglerna om säkerhet, hälsa och arbetshygien samt, med beaktande av verksamhetens art, samordna sina åtgärder i skyddshänseende och i frågor som rör förebyggande av risker i arbetet samt underrätta varandra och sina respektive arbetstagare och/eller arbetstagarrepresentanter om dessa risker.

5. Åtgärder som rör säkerhet, hygien och hälsa i arbetet får under inga förhållanden medföra några kostnader för arbetstagarna.